

Ekologická, sociální a kulturní práva: porušování versus moratorium

Lidským právům se v Itálii netěší všechny sociální skupiny stejně. Imigranti trpí neustálým porušováním základních práv a zákon výslovně nekvalifikuje mučení jako trestný čin. Zemi chybí legislativní rámec k boji proti násilí páchanému na ženách stejně jako účinná opatření proti práci a vykořisťování dětí. Problémem jsou také sociální a komunitní práva, zvláště s ohledem na narůstající xenofobii, která se také odrazila v nedávné změně vlády. Na globální úrovni se sice Itálie hlásí k podpoře úsilí o snížení chudoby a nerovnosti, nedefinovala však strategii k prosazování lidských práv.

Italská koalice Social Watch

Jason Nardi (koordinátor italské koalice SW)
 Tommaso Rondinella a Elisabetta Segre (Lunaria)
 Antonio Tricarico (Kampaň za reformu Světové banky)
 Mariarosaria Cuttito (Mani Tese)
 Elisa Bacchiotti (Uoodep)
 Carmine Annichiarico (WWF)

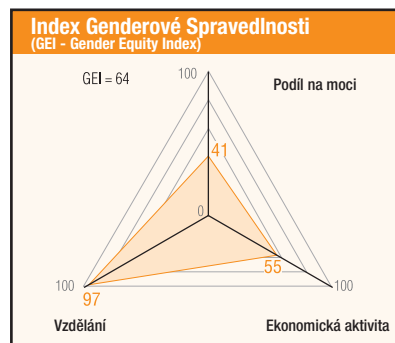
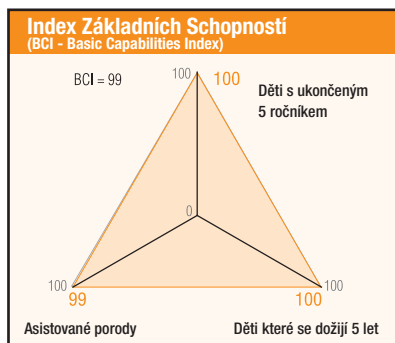
Poskytování sociálních služeb

Prosazování lidských a občanských práv je do značné míry závislé na veřejných výdajích na základní služby. V Itálii je ve srovnání s evropskými standardy třeba zlepšit mnoho věcí.

Roku 2004 Itálie vydala 26,1 % svého HDP na zajišťování sociální ochrany a dávek občanům. Tabulka 1 ukazuje, že výdaje na sociální ochranu jdou hlavně na zajišťování starobních a vdovských/vdoveckých důchodů (61,3 %) a veřejných zdravotních služeb (25,9 %). Zatímco druhá položka je pod evropským průměrem, první ho značně překračuje. Vysoké výdaje na peníze lze vysvětlit nižšími výdaji na dávky v nezaměstnanosti (2 %) ve srovnání s evropským průměrem (6,5 %), jelikož kompenzace nezaměstnanosti je založena víc na politice brzkého odchodu do důchodu než na dávkách v nezaměstnanosti. Podíl výdajů na rodinu, bydlení a řešení sociální exkluze činí 4,7 %, což je také mnohem méně než evropský průměr. Ve srovnání s údaji OECD pro jiné země je podíl HDP vydávaný na bydlení minimální.

Chudoba a právo nebýt chudý

Definice chudoby obvykle bere v úvahu jen vyšší příjmů. I když je nutně zapotřebí širší definice, byť v úzkém smyslu měření příjmů, právo nebýt chudý není podle všeho v Itálii zdaleka naplněno. Podle Národního statistického ústavu žije v současnosti pod úrovní chudoby 2,6 milionu domácností, což představuje 13,1 % obyvatelstva. Situace je zvláště dramatická na jihu, kde vyskyt

chudoby stoupá až na 22,6 % a kde je průměrný příjem chudých rodin 20,8 % pod hranici chudoby. Kromě toho dalších 8,1 % chudých pracujících a jejich domácností žije „v riziku chudoby“, protože tyto lidé jsou zranitelní nečekanými událostmi, jako je nemoc, nutnost starat se o příbuzného, nestabilita zaměstnání nebo rostoucí finanční zátěž (například flexibilní úrokové sazby u hypoték).

U domácností souvisí riziko chudoby s počtem dětí. Mít tři děti znamená, že toto riziko stoupne na 27,8 % (v jižních částech země na 42,7 %). Být členem domácnosti o pěti nebo více členech zvyšuje riziko sklouznutí pod hranici chudoby o 135 %. Zatímco vláda v současnosti vytváří domácnostem pobidky, aby neměly děti, nemá celostátní plán boje proti chudobě strategii, která by definovala jeho záměry a úkoly stejně jako měřitelné cíle, akční priority a požadované struktury. K realizaci takového plánu by bylo zapotřebí harmonizovat různé institucionální úrovně a činnost různých sociálních aktérů, jako jsou podnikatelé, neziskový sektor, nevládní a odborové organizace.

Imigrace a respektování lidských práv

Itálie je jedinou evropskou zemí bez uceleného zákonodárství v oblasti azylového práva. Nejnovější legislativní norma týkající se imigrace, „Bossiho-Finniho

zákon“ prosazený vládou pravého středu, má za účel zabraňovat migrantům v přístupu do země. Jeho ustanovení omezují v naprostém rozporu s italskou ústavou osobní svobody žadatelů o azyl a porušují také právo na zákonnou obhajobu, je-li žadatelí odepřen status uprchlíka. Běžné je porušování lidských práv ve Střediscích dočasného pobytu (SDP) zavedených roku 1998 tehdejší vládou levého středu. SDP jsou vězeňské struktury, v nichž jsou zadržovány osoby bez povolení k pobytu. Nemají v nich přístup k právní pomoci, jsou zbaveny osobní svobody a často jim chybí i lékařská pomoc. Častá jsou deportační řízení bez práva na zákonnou obhajobu, která byla odsouzena Evropským soudem pro lidská práva. Jeho rozsudek z února 2008 v kauze Saadi versus Itálie potvrdil, že zákaz deportace lidí do země, v nichž jim hrozí mučení nebo špatné zacházení, je absolutní a bezpodmínečný.

Útoky na imigranty vzrostly a nabyly zvláště násilné povahy v posledních dvou letech, bez ohledu na politické zabarvení vlády. Napomohla jim řada „nařízení o veřejné bezpečnosti“ přijatých místními úřady a zaměřených zejména proti imigrantům a chudým lidem. Primátor Milána rozhodl – v rozporu s italskou ústavou – že dětem „ilegálních“ imigrantů nemá být umožněn přístup do veřejných škol. Primá-

TABULKA 1. Veřejné sociální výdaje v Itálii							
	Veřejné výdaje na vzdělání (% HDP)	Výdaje na sociální ochranu (% HDP)	Účely sociálních výdajů				
			Starobní, vdovské/vdovecké důchody	Zdravotní poškození	Zdravotnictví	Nezaměstnanost	Rodina, bydlení, sociální exkluze
EU 27	4.74	27.3	45.9	8.1	28.3	6.5	11.3
Itálie	5.17	26.1	61.3	6.1	25.9	2.0	4.7

Zdroj: Eurostat

tor Florencie nařídil, aby byli na ulicích zatýkáni všichni žebraři a aby se s nimi zacházelo jako se zločinci. Jiná města jako Citadella nedaleko Padovy požadovala od imigrantů doklad o minimálním příjmu jako podmínku povolení pobytu.

Práva dětí

Itálie předložila svou poslední zprávu o naplňování Konvence o právech dítěte a jejích protokolů roku 2006. Výbor OSN poté vydal řadu doporučení týkajících se problematiky vykořisťování dětí, násilí proti dětem a právní reformy v této oblasti. Článek 4 konvence požaduje na signatářích, aby přijali legislativní, administrativní a jiná opatření potřebná ke zlepšení podmínek dětí.

K nejhorším formám dětské práce a vykořisťování dětí patří v Itálii hlavně podlouhý obchod s drogami, prostituce a využívání dětí organizovaným zločinem. Roku 2007 zahájilo ministerstvo sociálních věcí ve věci dětské práce mnohostrannou iniciativu, jejímž výsledkem by měl být ucelený soubor opatření a politik včetně vypracování charty, jež by měla být přijata a naplňována všemi subjekty, kterých se tato problematika týká. Po změně vlády v polovině roku 2008 byl tento proces pozastaven; občanská společnost požaduje na nové vládě, aby v něm pokračovala a nemařila pokrok dosažený roku 2007.

Mezinárodní rozvojová spolupráce

Ačkoliv se Itálie zavázala, že jako přední cíle své politiky rozvojové pomoci stanoví snížení chudoby, dosažení rovnosti pohlaví a Rozvojové cíle tisíciletí, kvantita a kvalita jejího financování určeného na podporu všeobecného přístupu ke zdravotním službám, vodě a vzdělání je pořád pod evropskými a mezinárodními standardy. Itálie nenaplnuje iniciativu 20/20 – dosáhnout do roku 2020, aby 20 % bilaterální pomoci šlo na zlepšení všeobecného přístupu k základním službám. V letech 2000 až 2006 přidělila na tyto cíle pouze 8,2 %. Roku 2007 Itálie vyrovnala svůj dluh vůči Globálnímu fondu na boj proti AIDS, tuberkulóze a malárii tím, že zaplatila předem příspěvek na rok 2008, a stala se členem Mezinárodního zdravotnického partnerství, jehož úkolem je posilování národních zdravotních systémů zemí příjemců. Její angažovanost v podobných iniciativách, jako je „Vzdělání pro všechny“ – Fast Track Initiative, EFA-FIT, ovšem zůstává slabá.

Stanovisko Itálie ve věci mezinárodních lidských práv

Jako jedna z ekonomicky nejrozvinutějších zemí EU přispívá Itálie významnou měrou k činnosti multilaterálních institucí včetně orgánů OSN a mezinárodních finančních institucí, jako je Světová banka a Mezinárodní měnový fond. Jelikož má Itálie své představitelky v řídicích orgánech těchto institucí, nese část odpovědnosti za jejich neschopnost prosazovat konkrétní rozvojovou agendu založenou na

respektování a podpoře lidských práv.

Ačkoliv lidská práva byla jednou z klíčových otázek kultury a politických dějin země, neexistence jednotné strategie pro akce v multilaterálním systému a roztržitost různých (často navzájem protichůdných) iniciativ jednotlivých ministerstev způsobuje nesoulad mezi cíli těchto akcí a mezinárodními závazky. Tak se například respektování a podpora lidských práv vůbec nezmiňuje jako ústřední prvek cílů mezinárodního rozvoje a jedna ze strategických priorit italské účasti v mezinárodních bankách a fondech. Pokud jde o bilaterální podporu a podporu prostřednictvím OSN, začala se problematika lidských práv a společného dobra v posledních dvou letech dostávat víc do popředí, stále jí ale chybí strategický rámec, který by dodal stanovisku Itálie v těchto různých institucích důslednost.

Moratorium na trest smrti

Pokud jde o mezinárodní lidská práva, dosáhla ovšem italská diplomacie významného úspěchu v Organizaci spojených národů. Dne 18. prosince 2007 přijalo Valné shromáždění velkou většinou (104 ku 54, při 29 abstencích) rezoluci předloženou italskou vládou, která vyhláší globální moratorium na trest smrti. Tato rezoluce vyzývá ke celosvětovému pozastavení (nikoli zrušení) trestu smrti. Nicméně vzhledem k tomu, že jde o rezoluci Valného shromáždění, není toto rozhodnutí pro členské státy OSN závazné. Státy, které si v současnosti zachovávají trest smrti, tedy nebudou nuceny mezinárodním právem k zastavení poprav, budou od nyníška pouze pod silným *morálním tlakem*.

Naléhavé ekologické problémy

Itálie zaostává ve zpracování a využívání odpadů, porušuje direktivy EU a nedávné případy, k nimž došlo v Neapoli a celé tamní provincii, poukázaly na katastrofální poměry v ochraně životního prostředí a veřejném zdravotnictví. V dubnu 2008 odsoudil Evropský soudní dvůr Itálii za pozdní a nesprávnou aplikaci směrnice EU týkající se prevence negativních ekologických dopadů skládek odpadu včetně skládek nebezpečných odpadů – jednou z nejnechvalněji proslulých je Enichem Manfredonia nedaleko Foggie.

Tempo růstu spotřeby energie a ztrát zemědělské půdy v Itálii v posledních letech neustále roste. Problémy související s přehnaným konzumem a množstvím odpadu, stejně jako se špatným zacházením s odpady explodovaly roku 2007, přičemž odhalily korupční systém s vazbami organizovaného zločinu na místní a celostátní politiky. V některých hustěji osídlených částech země byli občané po dlouhá léta vystavováni působení toxických odpadů, což je porušením základního práva na zdravé životní prostředí. Vztah mezi životním prostředím a lidskými právy je dobře zakotven na mezinárodní i na evropské regionální úrovni. Že má životní prostředí podstatný význam pro naplňování základních lidských práv, stanoví už Stockholmská deklarace z roku 1972. Na obou těchto

úrovňích bylo později právo na zdravé životní prostředí spojeno s právem na kvalitní životní prostředí jako předpokladem pro dosažení „přiměřených životních podmínek“.¹

1 I když zákonodárství Evropského společenství neobsahuje právně závazná ustanovení uznávající právo na zdravé životní prostředí, toto právo bylo uznáno Evropským soudem pro lidská práva ve Štrasburku a následně ve významné deklaraci Evropské rady z roku 1990.